

הנדון: הגברת השקיפות ביחס לתרומות מתאגידים

במענה לקריאתכם לציבור בנושא הנדון (כאן) נבקש להציג את עמדתנו בתמצית להלן:

1. המכון למשפט ופילנתרופיה עוסק בפיתוח מחקר רב תחומי אודות פילנתרופיה בכלל ובישראל בפרט. במכון פועלת מעבדת המחקר לנתוני פילנתרופיה, ובמסגרתה נערכים מחקרים מגוונים שמטרתם להאיר ולהציג את תמונת הפילנתרופיה המורכבת בישראל, על פרטיה וגווניה השונים ולסייע בכך למעצבי מדיניות, לארגונים חברתיים, לתורמים ולתורמות ולשחקנים אחרים להכיר, לזהות מגמות, למנף פעילות, לייצר שותפויות - לתכנן ולפעול בהתאם. בין היתר, עסקנו בעיבוד הנתונים בכתיבה ובהפקה של שנתון העמותות 2018 ועמדתנו המובאת להלן, מתבססת על ניסיון זה ועל הניסיון המצטבר בחקר פילנתרופיה בכלל.
2. אין צורך להכביר מילים על חשיבותה של שקיפות, בפרט ביחס לפעילות המשפיעה על הציבור בכללותו; תרומות מהוות מנוע לפעילותם של ארגונים חברתיים בזירה החברתית-ציבורית. מכאן שהן בעלות השפעה בזירה זו וראויות לבקרה ציבורית (בין אם קיימת זכאות להטבת מס לתורם ובין אם הטבת המס ניתנת לארגון בלבד בדמות פטור ממס על ההכנסה מתרומה). בעידן המאפשר נגישות קלה ופשטה למידע דיגיטלי - שקיפות זו היא ברירת המחדל הראויה.
3. פעילותם של ארגונים חברתיים בישראל ומקורות המימון לה, מעוררת עניין בציבור הרחב, לא רק ביחס לעמותה פלונית; גם התמונה המצרפית מעוררת עניין ומאפשרת לזהות מגמות ולפעול על פיהן. אולם התמונה המצרפית מבוססת על ומורכבת מנתונים פרטניים. כך הניסיון שלנו מלמד כי האפשרות להציג תמונה מצרפית מהימנה של תרומות לעמותות וחל"צים על פי מקור (יחידים, חברות, קרנות), תלויה באופן מוחלט במידת הפירוט והדיוק בדיווח הפרטני. בהעדר דיווח מפורט ומדויק, יש קושי ממשי להתחקות אחר הנתונים, לזהות ולמיין את המקורות ואין אפשרות מעשית לנתח ולהציג ממצאים מהימנים על היקף התרומות ומקורותיהן (חשוב להבהיר שזיהוי מקור התרומות חיוני אף לחישוב נתון מהימן של היקף כלל התרומות, היות ויש צורך לנכות ספירה כפולה של תרומות).
4. שיקולים אלה מצדיקים לדעתנו מדיניות של הגברת שקיפות ביחס לתרומות של תאגידים לעמותות וחל"צים. על הדיווח להיות מפורט ומדויק (ברמת ח.פ.); על המידע להיות מונגש לציבור הרחב לצורך הגברת הבקרה הציבורית מצד אחד ויצירת הזדמנויות למינוף ושיתופי פעולה מצד שני; הנגשת המידע ראוי שתעשה ללא דרישת תשלום וזאת הן כחלק מחובת הרשות כלפי הציבור לעידוד העשייה החברתית והן למניעת חסם אי שוויון על הציבור.
5. אנו סבורות שיש להנגיש את המידע ביחס לכלל סוגי התאגידים התורמים - חברות לכוונת רווח ומלכ"ריים כאחד. תרומותיהם כולם הן בעלות השפעה על פעילות הארגונים בזירה החברתית-ציבורית ונהנות מהטבת

מס (פטור על הכנסת הארגון המקבל). ונדגיש: ארגונים מלכ"ריים העוסקים במימון מלכ"רים אחרים (היינו, קרנות פילנתרופיות) אינם חייבים בדיווח מפורט על מענקיהם ופועלים בדרך כלל, בחוסר שקיפות, בחסות הדין. השפעתם על הזירה החברתית-ציבורית היא מכרעת, בשל צורת הפעולה האסטרטגית בדך כלל, ולכן ראוי לפעול, לכל הפחות בדרך המוצעת, לחשיפת המידע אודות תרומותיהם.

6. ייתכן כי החשש מפני הרתיעה של תאגידים מלתרום בשל החשיפה הצפויה, הוא חשש ממשי, אם כי אין הדבר כך בהכרח ולמיטב ידיעתנו אין לכך הוכחות מדעיות. מנגד, התרומות הנסתרות של תאגידים, ככל שיש כאלה, עשויות להצביע על אינטרסים לא ראויים ולעיתים מעוררי חשדות שאינם במקומם. חשיפת המידע, תנקה, תחייב תאגידים להתמודד עם עמדותיהם וערכיהם אל מול הציבור הרחב, ותחנך ותרגיל לכך שזהו הדבר הראוי לעשותו. בשולי הדברים נציין כי קיים תקדים בישראל לחשיפה המלאה של תרומות תאגידים למוסדות בריאות וזאת בהתאם לסעיף 40א לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד – 1994 המקים חובה ספציפית לדווח למשרד הבריאות אודות תרומות לגוף העוסק בתחום הבריאות. המידע זמין ונגיש לציבור (כאן).

7. לבסוף נציין כי אנו סבורות שברירת המחדל צריכה להיות שקיפות מלאה. ככל שתישקל אפשרות להעניק חיסיון לתאגיד על תרומתו, יש לקבוע עילות והצדקות ראויות לכך מבעוד מועד, להציגם לציבור, לשקול כל מקרה לגופו ולוודא שהחיסיון, ככל שיוענק, יוענק במשורה ולא יהפוך את כלל השקיפות למעטפת לחיסיון בפועל.

בברכה,

ד"ר אסנת חזן
מנהלת מעבדת הנתונים

עו"ד גליה פייט
מנהלת המכון למשפט ופילנתרופיה

